

Motion till riksdagen 2010/11:C319

av **Andreas Norlén och Gunnar Axén (M)**

Arvsrätt för kusiner och deras avkomlingar

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arvsrätt för kusiner och deras avkomlingar.

Motivering

Det har i rättshistorien funnits två konkurrerande huvudprinciper för hur arv skall fördelas mellan de efterlevande släktingarna, gradualprincipen och parentelprincipen. I ärvdabalken i 1734 års lag, som var i kraft ända fram till 1928, hade man kombinerat båda principerna, men parentelprincipen var redan då den dominerande och är i dag ännu fastare rotad.

En persons parentel utgörs av personen själv och alla hans avkomlingar (barn, barnbarn, barnbarnsbarn etc.). Första parentelen består av arvlåtaren (den döde) och dennes avkomlingar. I andra parentelen ingår arvlåtarens föräldrar och deras avkomlingar (bortsett från dem som tillhör första parentelen). Tredje parentelen utgörs av arvlåtarens far- och morföräldrar och deras avkomlingar (i den mån de inte tillhör första eller andra parentelen). Fjärde parentelen innefattar far- och morföräldrarnas föräldrar och deras avkomlingar (som inte ingår i tidigare parentel) osv.

De personer som återfinns i en parentel med ett lågt tal anses vara närmare släkt med arvlåtaren än släktingarna i en parentel med ett högre tal och ärver således före dessa. Först när det inte finns någon person i en parentel går arvsrätten över på närmaste högre parentel. Ärvdabalken är uppbyggd kring tre arvsklasser: den första som består av första parentelen och ärver i första hand, den andra som består av andra parentelen och ärver i andra hand samt den tredje som tar arv i tredje hand.

1734 års ärvdabalk stadgade en oinskränkt släktarvsrätt, dvs. man följde släktbanden hur långt som helst för att hitta en arvinge. Tredje arvsklassen

Fel! Okänt namn på

omfattade då alla övriga släktingar. Detta förändrades 1928. Genom beslut 1928 begränsades tredje arvsklassen genom att den kom att omfatta endast en del av den tredje parentelen, noga räknat far- och morföräldrar samt deras barn (mostrar och morbröder, fastrar och farbröder). Har man inga släktingar i någon av arvsklasserna och har underlåtit att förfoga över sin kvarlåtenskap genom testamente tillfaller kvarlåtenskapen Allmänna arvsfonden.

Det framstår som självklart att det är bättre att egendom stannar i enskilda händer än att den tillförs en statligt kontrollerad fond, låt vara att fonden stödjer behjärtansvärda projekt. Privat ägande är en viktig grundval för vår ekonomi och vårt samhälle, och att kollektivera egendom enbart av det skälet att ägaren avlider framstår som svårt att motivera. Därför bör släktarvrätten utökas.

Ett argument mot oinskränkt släktarvrrätt är att det kan vara svårt och kostsamt att forska efter avlägsna släktingar. Någonstans kan det därför trots allt vara lämpligt att dra en gräns. De fall då man måste söka arvingen längre bort än i kusinernas krets, torde bli tämligen fåtaliga. Den avgjort viktigaste förändringen av arvsrättsreglerna skulle därför vara att ge kusiner och deras avkomlingar rätt att ta arv.

Mot bakgrund av detta anser vi att ärvdabalken bör ändras så att till tredje arvsklassen hänförs alla släktingar som hör till tredje parentelen. Det innebär att släktarvrätten skulle utsträckas till att omfatta även kusiner och deras avkomlingar. Arvsrätt för kusiner har tagits upp i riksdagsmotioner även tidigare. Civilutskottet anförde tidigare under mandatperioden att frågan kan förtjäna förnyade överväganden, men såg inte tillräckliga skäl att föreslå riksdagen att vidta någon åtgärd. Ställningstagandet är påtagligt mer positivt än äldre ställningstaganden från dåvarande lagutskottet, vilket är glädjande, men ställningstagandet är trots det otillräckligt. Vi menar att vaktsläendet om det privata ägandet och motverkandet av kollektivering av egendom är en så angelägen fråga att riksdagen borde ta ställning för en återinförd arvsrätt för kusiner och deras avkomlingar.

Tidigare år har lagutskottet anförts olika argument mot arvsrätt för kusiner, t.ex. i betänkande 2005/06:LU10. Lagutskottet anförde att det torde vara förhållandevis sällsynt att en person saknar andra, närmare anhöriga än kusiner och att det därför med fog kan antas att en arvsrätt för kusiner i det helt övervägande antalet fall inte skulle ha någon betydelse. I de fall Allmänna arvsfonden är närmast till arv pekade utskottet på fondens lagfästa möjlighet att helt eller delvis avstå arvet till förmån för en kusin till arvlåtaren. Till detta kommer också, anförde lagutskottet, möjligheten att genom testamente förordna om vem kvarlåtenskapen skall tillfalla.

För att det ska stå klart vilka tal vi har att förhålla oss till, kan det vara värt att nämna att statistiken från Allmänna arvsfonden för 2007 ger vid handen att det året avled 1 643 som inte hade några arvingar utöver fonden. 1 148 av dem hade skrivit testamente. Fonden behandlade 568 fall där fonden var arvinge. (Om man summerar det här blir det inte 1 643, men det beror på bl.a. årsskiftesproblematik.) I hur många fall av dessa 568 där fonden var arvinge som det fanns en kusin finns det ingen statistik över, men fonden fick in

Fel! Okänt namn på

95 ansökningar om avstående av arv, och ungefär en fjärdedel av dem kom från kusiner enligt en studie som fonden har gjort.

Från principiella utgångspunkter torde det dock vara ointressant om kusiner skulle få ärva i många eller få fall, utan det avgörande är vilket som är lämpligast – att kvarlåtenskap så långt möjligt tillfaller enskilda, som var den hävdvunna ordningen genom århundradena t.o.m. år 1928, eller att den tillfaller en statligt kontrollerad fond, något som innebär att egendomen de facto socialiseras, om man vill använda det uttrycket.

Att Allmänna arvsfonden kan avstå från sitt arv är förvisso riktigt, men även det principiellt ointressant. På vilket sätt är det bättre att den enskilde är utlämnad till fondens godtycke, när riksdagen har möjlighet att ge den enskildes rätt företräde?

Att arvlåtaren har rätt att skriva testamente är också korrekt, men med det argumentet kan man lika gärna säga att all kvarlåtenskap i alla situationer skall tillfalla Allmänna arvsfonden, för den händelse arvlåtaren inte skrivit testamente. Att det finns en lagstiftning om arv, torde innebära att utgångspunkten för rättsordningen har varit antagandet att de flesta människor vill att deras kvarlåtenskap skall tillfalla deras anhöriga, att lagstiftaren har funnit det vara en god och rimlig önskan samt att de som vill ha det så inte skall behöva skriva något testamente.

Ett annat argument, som har anförts i andra sammanhang, är att vänskapsband och ekonomiskt beroende i de flesta fall tunnas ut, ju avlägsnare släktskapet är. Så kan det vara, men det finns också många exempel på människor som har en nära relation till sina kusiner. Det är i vilket fall som helst svårt att se varför detta skulle motivera en kollektivisering av arvlåtarens tillgångar.

Oavsett vilket av de ovanstående argumenten man diskuterar blir det avgörande vilken utgångspunkt man tar eller, för att uttrycka det annorlunda, vem som har bevisbördan – den som vill bevara rådande ordning eller den som vill minska kollektiviseringen av privat egendom. Enligt vår uppfattning är det de som vill behålla dagens arvsordning ograverad som har bevisbördan för att kollektivisering är bättre än enskilt ägande. Den bevisbördan verkar de få svårt att leva upp till.

Stockholm den 25 oktober 2010

Andreas Norlén (M)

Gunnar Axén (M)